

فهرست

۷	درس اول: روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه
۱۵	پاسخنامه تشریحی
۱۷	درس دوم: روان‌شناسی رشد
۲۶	پاسخنامه تشریحی
۲۸	درس سوم: احساس، توجه، ادراک
۳۵	پاسخنامه تشریحی
۳۷	درس چهارم: حافظه و علل فراموشی
۴۳	پاسخنامه تشریحی
۴۵	درس پنجم: تفکر (۱) حل مسئله
۵۱	پاسخنامه تشریحی
۵۳	درس ششم: تفکر (۲) تصمیم‌گیری
۵۹	پاسخنامه تشریحی
۶۱	درس هفتم: انگیزه و نگرش
۶۷	پاسخنامه تشریحی
۶۹	درس هشتم: روان‌شناسی سلامت
۷۵	پاسخنامه تشریحی
۷۶	واژه‌شناسی
۸۰	نمای کلی دروس
۹۴	آزمون جامع (۱)
۹۶	آزمون جامع (۲)
۹۸	آزمون جامع (۳)
۱۰۰	پاسخنامه تشریحی آزمون‌های جامع

درس اول

روانشناسی: تعریف و روش مورد مطالعه

مقدمه

روانشناسی، با پرسش‌های بسیاری مواجه است که پاسخ‌گویی به آن‌ها دانش و پژوهش روزافزونی را می‌طلبد. هر فردی می‌تواند به این پرسش‌ها پاسخ دهد، اما پاسخ‌های دقیق و معتبر با ارزش است. افراد غیرمتخصص به پرسش‌های مطرح شده در علم روانشناسی، پاسخ‌های عامیانه می‌دهند و به تدریج دیدگاه شخصی خود را باور کرده، تبعیت دیگران را می‌طلبند.

برای آگاهی از درستی یا نادرستی پاسخ‌های دیگران

۲- اگر با پاسخی مواجه شدیم که دانشی از آن وجود نداشت، باید آن پاسخ با روش‌های علمی قابل بررسی باشد تا صحت آن تأیید شود.

۱- باید آن‌ها را با واقعیت‌های تأییدشده علم روانشناسی تطبیق دهیم (در صورت ناهمخوانی، پاسخ، پذیرفته نیست).

علم چیست؟

در زبان فارسی از واژه «علم» زیاد استفاده می‌شود. در این جا، منظور از علم، علم تجربی است.

۱- از اقسام علوم بشری است.

۲- در آن از روش‌ها و ابزارهای دقیق و قابل اندازه‌گیری برای بررسی موضوع مورد مطالعه استفاده می‌شود.

۳- با کمک مشاهده و سایر روش‌های دقیق، رابطه بین پدیده‌های طبیعی بررسی می‌شود. دانشمندان برای بررسی روابط بین این قبیل پدیده‌ها از پرسش‌های علمی، فرضیه‌ها و نظریه‌ها استفاده می‌کنند.

ویژگی‌های علم تجربی

واژه «بیان‌های علمی» به مفاهیم علمی مختلف اشاره دارد. در علوم تجربی برخی از این بیان‌ها اهمیت زیادی دارد: مانند مسئله، فرضیه و نظریه.

تعریف فرضیه: پاسخ‌های خردمندانه و سنجیده به مسئله‌های علمی است که به صورت خبری بیان می‌شود.

نکته پژوهش‌های دانشمندان با طرح مسئله شروع می‌شود.

ویژگی‌های فرضیه

۱ پاسخ اولیه پژوهشگران به مسئله‌های علمی است.

۲ فرضیه‌ها ضمن این‌که می‌توانند در پاسخ به یک سؤال بیابند، ممکن است باعث طرح سؤال‌های دیگر هم بشوند.

۳ فرضیه‌ها در صورت تأیید تجربی، به قانون یا اصل تبدیل می‌شوند.

یکی از روش‌های بررسی فرضیه‌ها، روش علمی است.

تعریف نظریه: مجموعه‌ای از قوانین علمی، نظریه را شکل می‌دهند.

ویژگی‌های نظریه

۱ همه علوم با نظریه‌ها سروکار دارند.

۲ نظریه‌ها با ترکیب اصول و قوانین مختلف به دست می‌آیند.

۳ نظریه‌های علوم تجربی را بر اساس «سودمندی» و «کاربردی بودن» آن‌ها می‌سنجند.

۴ نظریه‌ها دارای دو سطح هستند:

ظاهری (صوری): ساختار شکلی و نحوه نگارش آن.

تجربی: تجربه‌پذیری و پژوهش‌پذیری آن.

نکته همه نظریه‌های علمی در دو سطح مذکور به یک اندازه رشد نکردند؛ زیرا ساختار ظاهری برخی نظریه‌ها در زمان ارائه، قابل بررسی تجربی نیست.

نظریه

اصول یا قوانین

فرضیه

مسئله

سلسله مراتب بیان‌های علمی

سؤالات چهارگزینه‌ای

(راغل ۹۸)

۱. کدام گزینه، عبارت «گذشت زمان باعث تضعیف حافظه می‌شود.» را توصیف می‌کند؟
  - (۱) اصل
  - (۲) مسئله
  - (۳) فرضیه
  - (۴) نظریه
۲. کدام یک از عبارات‌های زیر فرضیه محسوب می‌شود؟
  - (۱) گذشت زمان بر پایداری حافظه چه تأثیری دارد؟
  - (۲) عدد ۱۳ نحس است.
  - (۳) عوامل مؤثر بر فراموشی کدام است؟
  - (۴) تماشای برنامه‌های خشونت‌آمیز باعث افزایش پرخاشگری در کودکان می‌شود.
۳. فرضیه در صورت تأیید به چه چیزی تبدیل می‌شود و مجموعه‌ای از قوانین علمی، چه چیزی را شکل می‌دهند؟
  - (۱) نظریه - قانون یا اصل
  - (۲) نظریه - مسئله
  - (۳) قانون یا اصل - نظریه
  - (۴) قانون یا اصل - مسئله
۴. توجه به «پژوهش پذیر بودن یک نظریه» و «نحوه نگارش آن» به ترتیب اشاره به کدام یک از سطوح نظریه‌ها دارند؟
  - (۱) تجربی - عملی
  - (۲) تجربی - ظاهری
  - (۳) نظری - ظاهری
  - (۴) ظاهری - تجربی
۵. پژوهش‌های دانشمندان با ..... شروع می‌شود.
  - (۱) طرح فرضیه
  - (۲) طرح مسئله
  - (۳) شکل‌گیری اصول
  - (۴) شکل‌گیری نظریه

علوم تجربی چه هدف‌هایی را دنبال می‌کند؟

(۱) بیان دقیق و روشن مفهوم موردنظر را گویند.

توصیف (۲) به چستی مربوط می‌شود.

(۳) مثال برای توصیف: تعریف «هوش»، بیان دقیق مفهوم «جرم» و ...

تبیین (۱) به بیان چرایی پدیده اشاره دارد.

(۲) مثال برای تبیین: «تکرار به موقع خاطرات موجب تحکیم حافظه می‌شود.»، «گرما باعث انبساط فلز می‌شود.»

موفقیت در رسیدن به «پیش‌بینی و کنترل» به چگونگی توصیف و تبیین پدیده مورد مطالعه بستگی دارد.

مهم‌ترین دلیل دشواری توصیف و تبیین پدیده‌ها در روان‌شناسی این است که پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر علت‌های زیادی هستند؛ درحالی‌که در علوم دیگر این‌گونه نیست.

مثال برای پیش‌بینی: روش خرد کردن مسئله، مهارت حل مسئله را افزایش می‌دهد.

توجه اگر در سؤالی کلمه افزایش و کاهش به کار رفت و در گزینه‌ها، هم گزینه تبیین بود و هم پیش‌بینی، گزینه پیش‌بینی ترجیح دارد.

نکته آن‌گونه که پیش‌بینی و کنترل در علوم دیگر سهل و آسان است، در علم روان‌شناسی نیست. پیش‌بینی و کنترل موضوعی که توصیف و تبیین روشن‌تری داشته باشد، آسان‌تر است.

منابع کسب شناخت

انواع منابع کسب شناخت

منابع	توضیحات
۱ استناد به نظر صاحب نظران و مقام صلاحیت دار	منظور از «صاحب نظران»، افراد متخصص و باتجربه است.
۲ شیوه‌های مبتنی بر سیر و سلوک و روش‌های شهودی	مبتنی بر درک درونی است، روش‌های عرفا برای کسب شناخت را شامل می‌شود و شخصی و غیرقابل تعمیم است.
۳ شیوه خردگرایانه	در این روش برای پی بردن به حقیقت از فلسفه کمک گرفته می‌شود و مبتنی بر منطق است (روش فیلسوفان است).
۴ روش علمی	در این روش از روش‌های تجربی استفاده می‌شود و عینی و قابل تکرار است.

روش علمی

اعتماد افراطی به یافته‌های خود توسط دانشمندان علوم تجربی (که از روش علمی استفاده می‌کنند)، بیش از حد است و آن‌ها منابع دیگر کسب شناخت را نامعتبر می‌دانند.

روش علمی عبارت است از: «فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین».

تعریف واژگان مهم روش علمی

- فرایند** ← به جریان یک عمل اشاره دارد و جریان رسیدن به هدف را می‌گویند.
- جست‌وجو** ← در روش علمی همواره به دنبال جست‌وجوی چیزی هستیم. در جست‌وجوی چیزی بودن باعث می‌شود تا روش علمی، هدفمند باشد. اگر بدون هدف اقدامی صورت گیرد، به دلیل توجه نداشتن به هدف مشخص، نتیجه‌بخش نخواهد بود.
- نظام‌دار بودن** ← روش علمی تابع قواعد مشخصی است که به صورت منظم طی می‌شود. مهم‌ترین تفاوت دانشمند با فرد عادی این است که، هر چند هر دو با مسئله مواجه می‌شوند، اما مواجهه دانشمند، برخلاف فرد عادی، منظم و قاعده‌مند است.
- موقعیت نامعین** ← دانشمند به دنبال ابهام‌زدایی و روشن‌سازی است. دانشمند با طرح مسئله، موقعیت ناشناخته را خلق می‌کند و به واسطه روش علمی، موقعیت ناشناخته روشن می‌شود.

سؤالات چهارگزینه‌ای

- به کدام دلیل، توصیف و تبیین پدیده‌های روان‌شناختی دشوار است؟
 (۱) روان‌شناسی علم دقیق‌تری است. (۲) پدیده‌های روان‌شناختی گسترده‌تر هستند.
 (۳) روان‌شناسی علم پدیده‌های روانی ناخوش است. (۴) پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر علت‌های متعدد است.
 (دراغل ۹۸)
- شناسایی «مهم‌ترین علل شکست تحصیلی» به کدام مفهوم اشاره دارد؟
 (۱) تبیین (۲) توصیف (۳) کنترل (۴) پیش‌بینی
 (دراغل ۹۸)
- اعتماد افراطی به یافته‌ها، در کدام یک از منابع کسب شناخت دیده می‌شود؟
 (۱) روش علمی (۲) صاحب نظران (۳) شیوه خردگرایانه (۴) روش شهودی
 (قارج ۹۸)
- کدام یک از عبارات زیر «توصیف» محسوب می‌شود؟
 (۱) امید به آینده، انگیزه پیشرفت را افزایش می‌دهد.
 (۲) تکرار به موقع خاطرات، موجب تحکیم حافظه می‌شود.
 (۳) روش علمی، یعنی فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین.
 (۴) گرما باعث انبساط فلز می‌شود.
- مهم‌ترین ویژگی شیوه‌های مبتنی بر سیر و سلوک در کدام گزینه به درستی بیان شده است؟
 (۱) عینی و قابل تکرار بودن (۲) مبتنی بر منطق بودن (۳) تخصصی و تجربی بودن (۴) شخصی و غیر قابل تعمیم بودن

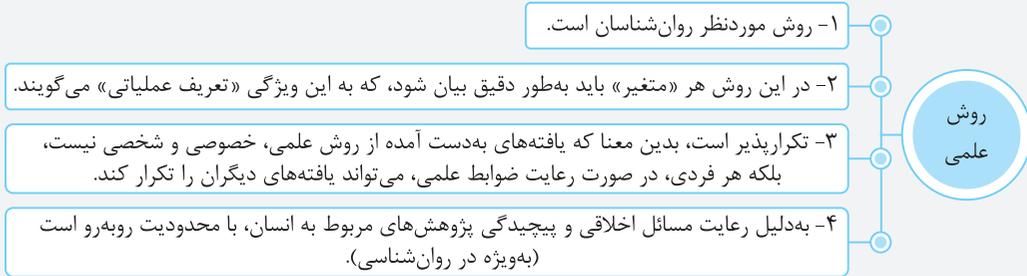
۱۱ به ترتیب فیلسوفان و عرفا از چه روش‌هایی برای کسب شناخت استفاده می‌کنند؟

- (۱) روش‌های شهودی - شیوه خردگرایانه (۲) روش علمی - استناد به نظر صاحب‌نظران
- (۳) شیوه خردگرایانه - روش‌های شهودی (۴) استناد به نظر صاحب‌نظران - روش علمی

۱۲ «جریان رسیدن به هدف»، «تابع قواعد مشخص و منظم بودن» و «ابهام زدایی و روشن‌سازی» به ترتیب بیانگر کدام مفاهیم در تعریف روش علمی هستند؟

- (۱) نظام‌دار بودن - موقعیت نامعین - فرایند (۲) موقعیت نامعین - نظام‌دار بودن - فرایند
- (۳) فرایند - نظام‌دار بودن - موقعیت نامعین (۴) موقعیت نامعین - فرایند - نظام‌دار بودن

ویژگی‌های روش علمی

منظور از **تعریف عملیاتی** این است که در روش علمی متغیر مورد نظر باید به‌صورت **عینی و دقیق** تعریف شود؛ به‌گونه‌ای که همه افراد با مطالعه تعریف متغیر مورد نظر، به برداشت یکسان و یا تقریباً یکسانی برسند (تعریف عملیاتی باعث سهولت اندازه‌گیری می‌شود).

تعریف متغیر: هر چیزی که تغییر می‌کند، متغیر نام دارد. متغیر در برابر «ثابت» است.

تعریف اندازه‌گیری: یعنی نسبت دادن عدد به ویژگی‌های اشیا و افراد، بنابراین هر چه متغیر دقیق‌تر تعریف شود، اندازه‌گیری هم دقیق‌تر است.

تعریف روان‌شناسی

دلیل اصلی وجود تعاریف مختلف در روان‌شناسی، گذر زمان و پیشرفت دانش از یک سو و زاویه نگاه دانشمندان از سویی دیگر است.

نکته فرادرس: تفکر، حافظه، تصمیم‌گیری، حل مسئله و امثال این‌ها مربوط به فرایندهای ذهنی (شناخت) هستند؛ زیرا قابل مشاهده مستقیم نیستند، بلکه از روی نتایج آن‌ها استنباط می‌شوند.

سوالات چهارگزینه‌ای

۱۳ محقق به دنبال بررسی «تأثیر نوع ورزش بر میزان مشارکت جمعی دانش‌آموزان» است. این محقق قصد دارد مشارکت جمعی را به صورت دقیق

(فارج ۹۱)

اندازه‌گیری کند. موفقیت وی به چه چیزی بستگی دارد؟

- (۱) شروع با طرح مسئله (۲) تعریف عملیاتی متغیر (۳) استفاده از روش علمی (۴) نظام‌دار کردن روش مورد استفاده

(رافل ۹۳)

۱۴ کدام عبارت «تعریف عملیاتی هوش» است؟

- (۱) ظرفیت فرد برای کسب اطلاعات و یادگیری است.
 (۲) قدرت یادگیری و توانایی تجزیه و تحلیل فرایندهای شناختی است.
 (۳) توانایی فرد است که حدود ۸۰ درصد آن تحت تأثیر وراثت است.
 (۴) متغیری است که توسط آزمون «ریون» اندازه‌گیری می‌شود.

(فارج ۹۱)

۱۵ کدام یک از تعاریف زیر می‌تواند تعریف عملیاتی از پیشرفت تحصیلی باشد؟

- (۱) نظر معلم درباره پیشرفت تحصیلی دانش آموز
 (۲) معدل دانش آموز در پایان سال تحصیلی
 (۳) میزان یادگیری دانش آموز از کتاب‌های درسی
 (۴) رتبه دانش آموز در میان سایر دانش آموزان

۱۶ «متغیر مورد نظر باید به صورت عینی و دقیق توصیف شود» و «هر نوع فعالیت مورد مشاهده جاندار» به ترتیب به کدام مفاهیم زیر اشاره دارند؟

- (۱) تعریف لغوی - شناخت
 (۲) تکرارپذیری - رفتار
 (۳) تعریف عملیاتی - رفتار
 (۴) تعریف عملیاتی - شناخت

۱۷ کدام فعالیت زیر به صورت مستقیم قابل مشاهده نیست؟

- (۱) حسین با دیدن دوستش به سمت او می‌رود.
 (۲) فاطمه با نگاه به آینده، به رشته تحصیلی دانشگاهی اش می‌اندیشد.
 (۳) کودکان حرکات مادرانشان را با چشم ردیابی می‌کنند.
 (۴) پرندگان به صورت دسته جمعی پرواز می‌کنند.

۱۸ تعریف عملیاتی کدام یک از واژگان زیر سخت‌تر است؟

- (۱) اضطراب
 (۲) جرم
 (۳) کلسترول
 (۴) تصمیم‌گیری

۱۹ کدام عبارت زیر نادرست است؟

- (۱) رفتار، فعالیت قابل مشاهده است.
 (۲) شناخت، تعبیری از فرایندهای ذهنی است.
 (۳) مطالعه رفتار، به انسان محدود می‌شود.
 (۴) غذا خوردن و خوابیدن، رفتار محسوب می‌شوند.

شناخت چیست؟

چگونگی شکل‌گیری سطوح مختلف شناخت

نکته از توجه تا تصمیم‌گیری (با توجه به شکل بالا) شناخت نامیده می‌شود. توجه، ادراک و حافظه، «شناخت پایه» و انواع تفکر، «شناخت عالی» نامیده می‌شوند.

محیط ما لبریز از محرک‌های مختلف است. این محرک‌ها گیرنده‌های حسی همچون گوش و چشم را تحریک می‌کنند که به نتیجه آن، احساس می‌گویند.	احساس
به کمک آن یک یا چند محرک احساس شده را انتخاب می‌کنیم.	توجه
فرایند تعبیر و تفسیر محرک‌های انتخابی است.	ادراک
محفظه‌ای که تفسیرهای خود را در آن نگهداری می‌کنیم.	حافظه
فرایند بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه است و شامل استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری می‌شود.	تفکر

تعریف مفاهیم مربوط به شناخت

هر چه از شناخت پایه به سوی شناخت عالی پیش برویم، عمل پردازش پیچیده‌تری می‌شود.

نکته هر چه پردازش ما مفهومی‌تر شود، شناخت شکل‌گرفته، پایدارتر و کارآمدتر خواهد بود. **عالی‌ترین مرتبه شناخت**، حل مسئله و تصمیم‌گیری است.

حل مسئله و تصمیم‌گیری مبتنی بر پردازش مفهومی، **کارآمدتر** از تصمیم‌گیری مبتنی بر پردازش ادراکی است.

نکته با بررسی اجمالی پژوهش‌های اندیشمندان اسلامی می‌توان نتیجه گرفت که بیشتر مطالعات آن‌ها بر جنبه **صوری** (ظاهری) نظریه‌پردازی بوده است.

لیکن در بُعد تجربی با اینکه این دانشمندان آغازگران خوبی بوده‌اند، ولی این موضوع تداوم نیافت.

سؤالات چهارگزینه‌ای

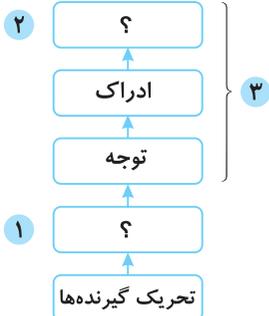

۲۰ «بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه»، «انتخاب یک یا چند محرک احساس شده» و «تفسیر محرک‌های انتخابی»، به ترتیب چه نامیده می‌شوند؟

- (۱) ادراک - توجه - حافظه
 (۲) تفکر - احساس - ادراک
 (۳) توجه - ادراک - تفکر
 (۴) تفکر - توجه - ادراک

۲۱ در شکل مقابل علامت‌های سؤال به ترتیب نشان‌دهنده کدام مفاهیم هستند؟

- (۱) احساس - حافظه - شناخت پایه
 (۲) تفکر - حافظه - شناخت عالی
 (۳) حل مسئله - تفکر - شناخت پایه
 (۴) احساس - تفکر - شناخت عالی

۲۲ عالی‌ترین مرتبه شناخت ..... و ..... است.

- (۱) استدلال - قضاوت
 (۲) قضاوت - حل مسئله
 (۳) حل مسئله - تصمیم‌گیری
 (۴) استدلال - تصمیم‌گیری

۲۳ تعریف تفکر در کدام گزینه به درستی بیان شده است و تکیه کردن بر شکل و اندازه ظاهری محرک، جزء کدام نوع پردازش محسوب می‌شود؟

- (۱) تفسیر محرک‌های انتخابی - پردازش مفهومی
 (۲) انتخاب محرک‌های احساس شده - پردازش ادراکی
 (۳) فرایند بازنمایی اطلاعات موجود در حافظه - پردازش ادراکی
 (۴) انتخاب محرک‌های احساس شده - پردازش مفهومی

۲۴ کدام عبارت زیر در رابطه با انواع پردازش درست است؟

- (۱) انسان‌ها در پردازش به یک شیوه عمل می‌کنند.
 (۲) حل مسئله مبتنی بر پردازش مفهومی، ناکارآمدتر از حل مسئله مبتنی بر پردازش ادراکی است.
 (۳) تأکید بر شکل ظاهری محرک، بیانگر پردازش مفهومی است.
 (۴) شناخت شکل‌گرفته، پایدارتر و کارآمدتر خواهد بود اگر پردازش ما مفهومی‌تر باشد.

۲۵ قضاوت، ادراک و استدلال به ترتیب جزء کدام یک از انواع شناخت محسوب می‌شوند؟

- (۱) شناخت پایه - شناخت پایه - شناخت پایه
 (۲) شناخت پایه - شناخت عالی - شناخت عالی
 (۳) شناخت عالی - شناخت پایه - شناخت پایه
 (۴) شناخت عالی - شناخت عالی - شناخت عالی

۲۶- کدام یک جزء شناخت عالی محسوب نمی‌شود؟

(۱) حل مسئله

(۲) توجه

(۳) استدلال

(۴) تصمیم‌گیری

۲۷- در نمودار مقابل، علامت‌های سؤال به ترتیب نشان‌دهنده کدام مفاهیم هستند؟

(۱) تصمیم‌گیری - قضاوت - شناخت پایه

(۲) قضاوت - تصمیم‌گیری - شناخت پایه

(۳) قضاوت - تصمیم‌گیری - شناخت عالی

(۴) تصمیم‌گیری - قضاوت - شناخت عالی

تفکر

استدلال

۱ ؟

حل مسئله

۲ ؟

۳ ؟

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی

انواع روش‌های جمع‌آوری اطلاعات

نام روش	توضیحات
مشاهده	به این دلیل که در مراحل اولیه پژوهش، بررسی آزمایشگاهی امکان‌پذیر نیست از این روش استفاده می‌شود؛ مانند مشاهده دقیق رفتار حیوانات و یا فیلم‌برداری از حرکات نوزادان. مشاهده باید همراه با ثبت دقیق و به‌دوراز پیش‌دآوری شخصی باشد.
پرسش‌نامه	مسائلی را که با کمک مشاهده مستقیم امکان‌پذیر نیست، می‌توان با استفاده از پرسش‌نامه‌ها مطالعه کرد. در این روش، از خود فرد درباره افکار یا رفتار خاص او سؤال می‌شود. پرسش‌نامه باید دقیق و معتبر باشد و استفاده از نتایج آن باید با احتیاط صورت بگیرد.
مصاحبه	در این روش، محقق پس از شنیدن پاسخ سؤال قبلی، پرسش بعدی را سازمان می‌دهد. مصاحبه برخلاف گفت‌وگوی معمولی، هدفمند و سازمان‌یافته است. انواع مصاحبه‌ها با توجه به موقعیت مصاحبه شکل می‌گیرد. اجرای مصاحبه‌های «کاملاً ساختاریافته» و «بدون ساختار» متداول‌تر هستند.
آزمون‌ها	شاید بیش از هر روش، افراد عادی جامعه با استفاده از آزمون‌های روان‌شناختی مواجه شده باشند. آزمون‌ها ابزاری برای کمی‌کردن ویژگی‌های روان‌شناختی هستند. ساخت آزمون‌ها بسیار دشوار است و فرایند پیچیده‌ای را طی می‌کند. آزمون‌ها، باید دقیقاً چیزی را اندازه‌گیری کنند که برای آن ساخته شده‌اند. علاوه بر این، آزمون‌ها در دفعات متعدد اجرا، باید نمره یکسان و یا تقریباً یکسانی به ما بدهند (این ویژگی‌ها روایی و اعتبار نام دارند که در کتاب درسی اسم آن‌ها آورده نشده است). استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن باید به همراه سایر روش‌ها باشد. استفاده افراد کم تجربه از آزمون‌ها، بیش از آنکه راه‌گشا باشد، مشکل‌آفرین است.

۱- پاسخ‌دهنده با بلی یا خیر و یا انتخاب یکی از گزینه‌ها به سؤال پاسخ می‌دهد.

۲- شبیه به پرسش‌نامه است.

۳- بر پرسش‌نامه ترجیح دارد؛ زیرا امکان اخذ اطلاعات بیشتری در آن وجود دارد.

۴- در همه‌پرسی‌ها معمولاً از این روش استفاده می‌شود.

ویژگی‌های مصاحبه کاملاً ساختاریافته (نظام‌دار)

- ویژگی‌های مصاحبه بدون ساختار (بدون نظام)
- ۱- وقتی نتوانیم موضوعی را به صورت مستقیم از فردی بپرسیم، از این روش استفاده می‌شود.
  - ۲- بسیار وقت‌گیر است، نیازمند آموزش‌های ویژه است و در هنگام استفاده از آن باید به نکات اخلاقی توجه شود.
  - ۳- برای اخذ اطلاعات عمیق از این روش استفاده می‌شود.
  - ۴- در این شیوه، با پیروی از برخی اصول و طرح کلی، فرد مصاحبه‌شونده را به سمت پاسخ‌های موردنظر هدایت می‌کنند.

آشنایی بیشتر با روان‌شناسی و گرایش‌های آن

- گرایش‌های روان‌شناسی عبارتند از: تربیتی، شناختی، سلامت، اجتماعی، صنعتی و سازمانی، رشد و خانواده، ورزشی، بالینی، کودکان استثنایی و ...
- مقطع کارشناسی ← بعد از اخذ دیپلم به مدت ۴ سال است و گرایش ندارد (فقط تحت عنوان روان‌شناسی است).
- مقطع کارشناسی ارشد ← فرد به انتخاب خود، حدود ۳ سال و در یکی از گرایش‌های ذکر شده در بالا به تحصیل ادامه می‌دهد.
- مقطع دکتری ← فرد پس از دریافت کارشناسی ارشد، به مدت ۴ سال در مقطع دکتری تخصصی روان‌شناسی تحصیل می‌کند.
- روان‌پزشک ← کسی است که بعد از دوره پزشکی عمومی، ۳ سال در زمینه اختلالات روانی، تشخیص و درمان، آموزش می‌بیند و با کمک درمان‌های دارویی، اختلالات روانی را درمان می‌کند (مجاز به تجویز دارو است).

سؤالات چهارگزینه‌ای

(فارج ۹۸)

- ۲۸ کدام عبارت صحیح است؟
- ۱) مصاحبه ساختاریافته بر پرسشنامه ترجیح دارد.
  - ۲) در همه پرسش‌ها معمولاً از مصاحبه بدون ساختار استفاده می‌کنند.
  - ۳) مصاحبه ساختاریافته روش بسیار وقت‌گیر و نیازمند آموزش ویژه است.
  - ۴) وقتی نتوانیم موضوعی را به صورت مستقیم از فردی بپرسیم از مصاحبه ساختاریافته استفاده می‌شود.
- ۲۹ «ثبت واکنش‌های هیجانی تماشاگران مسابقه فوتبال به کمک دوربین» و «سؤال از خود فرد درباره رفتار یا افکار خاص او به صورت کتبی» به ترتیب جزء کدام یک از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات محسوب می‌شوند؟
- ۱) مصاحبه - آزمون
  - ۲) مشاهده - پرسش‌نامه
  - ۳) آزمون - مصاحبه
  - ۴) پرسش‌نامه - مشاهده
- ۳۰ کدام عبارت زیر در رابطه با مصاحبه ساختاریافته، نادرست است؟
- ۱) شبیه پرسش‌نامه است.
  - ۲) بر پرسش‌نامه ترجیح دارد.
  - ۳) برای اخذ اطلاعات عمیق از آن استفاده می‌شود.
  - ۴) در همه پرسش‌ها از آن استفاده می‌شود.
- ۳۱ عبارات «دقیقاً چیزی را باید اندازه‌گیری کند که برای آن ساخته شده است» و «برای اخذ اطلاعات عمیق از آن استفاده می‌شود» به ترتیب بیانگر ویژگی‌های کدام روش جمع‌آوری اطلاعات است؟
- ۱) مشاهده - مصاحبه بدون نظام
  - ۲) آزمون - مصاحبه بدون نظام
  - ۳) آزمون - مصاحبه بدون نظام
  - ۴) مشاهده - مصاحبه بدون نظام
- ۳۲ کدام عبارت زیر درست است؟
- ۱) در پرسش‌نامه، محقق بعد از شنیدن پاسخ سؤال قبلی، پرسش بعدی را سازمان می‌دهد.
  - ۲) مصاحبه بدون نظام، باعث صرفه‌جویی در وقت و هزینه می‌شود.
  - ۳) در همه پرسش‌ها معمولاً از پرسش‌نامه استفاده می‌شود.
  - ۴) شاید بیش از هر روشی، افراد عادی جامعه با استفاده از آزمون‌های روان‌شناختی مواجه شده باشند.
- ۳۳ در رابطه با گرایش‌های روان‌شناسی و مدت تحصیل این رشته در مقاطع تحصیلی مختلف، کدام عبارت درست است؟
- ۱) مقطع کارشناسی حدود ۳ سال است.
  - ۲) روان‌شناس همانند روان‌پزشک می‌تواند دارو تجویز کند.
  - ۳) روان‌پزشکان با کمک درمان‌های دارویی، اختلالات روانی را درمان می‌کنند.
  - ۴) طول مدت تحصیل در مقطع دکتری روان‌شناسی، حدود ۵ سال است.

درس اول: روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه

۱. گزینه ۳ فرضیه پاسخی **سنجیده** و **خردمندانه** به مسئله‌های علمی است که به صورت **جمله خبری** بیان می‌شود (کتاب درسی، صفحات ۱۲ و ۱۳).
۲. گزینه ۴ فرضیه، جمله‌ای **خبری** است که به صورت **خردمندانه‌ای** در پاسخ به مسئله علمی طرح می‌شود (کتاب درسی، مفهومی از صفحه ۱۲).
- بررسی سایر گزینه‌ها:**
گزینه «۱»: عبارت به صورت سؤالی مطرح شده است، پس نمی‌تواند فرضیه باشد (مسئله است).
گزینه «۲»: عبارت به صورت خبری مطرح شده است، اما خردمندانه نیست (باور غیر علمی است).
گزینه «۳»: عبارت به صورت سؤالی مطرح شده است، پس نمی‌تواند فرضیه باشد (مسئله است).
۳. گزینه ۳ فرضیه در صورت تأیید تجربی، به **قانون یا اصل** تبدیل می‌شود و مجموعه‌ای از قوانین علمی، **نظریه** را شکل می‌دهند (کتاب درسی، صفحات ۱۲ و ۱۳).
۴. گزینه ۲ سطح تجربی ← تجربه‌پذیری و پژوهش‌پذیری
سطح ظاهری (صوری) ← ساختار ظاهری و نحوه نگارش (کتاب درسی، صفحه ۱۳).
۵. گزینه ۲ پژوهش دانشمندان با **طرح مسئله** شروع می‌شود (کتاب درسی، صفحه ۱۲).
۶. گزینه ۴ در مقایسه با سایر علوم تجربی، روان‌شناسی در توصیف و تبیین پدیده‌های روان‌شناختی با دشواری‌های زیادی روبه‌رو است. مهم‌ترین دلیل این دشواری این است که پدیده‌های روان‌شناختی **تحت تأثیر علت‌های زیادی** هستند، در حالی که در علوم دیگر این گونه نیست (کتاب درسی، صفحه ۱۴).
۷. گزینه ۱ تبیین به **بیان چرایی** یک پدیده اشاره دارد. شناسایی مهم‌ترین علل شکست تحصیلی، به یافتن دلایل و چگونگی وقوع این پدیده اشاره دارد (بیان چرایی) بنابراین، تبیین محسوب می‌شود (کتاب درسی، صفحات ۱۴ و ۱۵).
۸. گزینه ۱ بسیاری از دانشمندان علوم تجربی، بیش از حد به یافته‌های خود اعتماد می‌کنند و منابع دیگر کسب شناخت را نامعتبر می‌دانند. از آن‌جا که دانشمندان علوم تجربی از **روش علمی** استفاده می‌کنند، بنابراین اعتماد افراطی به یافته‌ها در این روش و توسط دانشمندان، بیشتر از سایر منابع کسب شناخت است (کتاب درسی، صفحه ۱۶).
۹. گزینه ۳ از آن‌جا که توصیف به چستی پدیده مربوط می‌شود و تبیین به بیان چرایی آن، فقط در گزینه «۳» پدیده‌ای را تعریف کرده‌ایم (چستی آن را مورد بررسی قرار داده‌ایم) سایر گزینه‌ها بیانگر تبیین و پیش‌بینی هستند (کتاب درسی، مفهومی از صفحه ۱۴ و فعالیت ۱ - ۵ صفحه ۱۵).

۱۰. گزینه ۴ مهم‌ترین ویژگی شیوه‌های مبتنی بر سیر و سلوک و روش‌های شهودی، شخصی و غیرقابل تعمیم بودن آن روش‌هاست (کتاب درسی، صفحه ۱۶).

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: مربوط به روش علمی است.
گزینه «۲»: مربوط به شیوه خردگرایانه است.
گزینه «۳»: مربوط به استناد به نظر صاحب‌نظران و مقام صلاحیت‌دار است.

۱۱. گزینه ۳ فیلسوفان ← شیوه خردگرایانه

عرفا ← شیوه‌های مبتنی بر سیر و سلوک و روش‌های شهودی (کتاب درسی، صفحه ۱۶).

۱۲. گزینه ۳ فرایند ← جریان رسیدن به هدف

نظام‌دار بودن ← روش علمی تابع قواعد مشخصی است که به صورت منظم طی می‌شود.

موقعیت نامعین ← به این معنی است که دانشمند به دنبال ابهام‌زدایی و روشن‌سازی است (کتاب درسی، صفحات ۱۷ و ۱۸).

۱۳. گزینه ۲ هر چه متغیر دقیق‌تر و عینی‌تر تعریف شود، (یعنی **تعریف عملیاتی** مناسب‌تری داشته باشد)، اندازه‌گیری هم دقیق‌تر خواهد شد؛ زیرا تعریف عملیاتی باعث سهولت در اندازه‌گیری می‌شود (کتاب درسی، صفحه ۱۸).

۱۴. گزینه ۴ در تعریف عملیاتی، محقق باید تعریفی دقیق، عینی، قابل اندازه‌گیری و بدون ابهام ارائه دهد که این ویژگی فقط در گزینه «۴» رعایت شده است (استفاده از کلمات متغیر و آزمون مشخص ریون) (کتاب درسی، مفهومی از صفحه ۱۸).

۱۵. گزینه ۲ معدل دانش‌آموز، دقیق، بدون ابهام، قابل اندازه‌گیری و عینی است، بنابراین معرّف تعریف عملیاتی است (کتاب درسی، مفهومی از صفحه ۱۸).

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: نظر معلم دارای ابهام است.
گزینه «۳»: میزان یادگیری بدون آزمون، قابل اندازه‌گیری نیست.
گزینه «۴»: رتبه، کمی نیست و نمی‌تواند عملیاتی باشد.

۱۶. گزینه ۳ تعریف عملیاتی ← در روش علمی متغیر مورد نظر باید به صورت **عینی و دقیق** تعریف شود.

رفتار ← به هر نوع فعالیت **مورد مشاهده** جاندار می‌گویند (کتاب درسی، صفحات ۱۸ و ۲۰).

۱۷. گزینه ۲ فعالیت‌هایی که به صورت مستقیم قابل مشاهده نیستند، «شناخت» نامیده می‌شوند. در گزینه «۲» بیان شده، فاطمه با نگاه به آینده، به رشته تحصیلی خود می‌اندیشد (نگاه به آینده و اندیشیدن قابل مشاهده نیست، بنابراین شناخت (فرایند ذهنی) محسوب می‌شود، نه رفتار). اما سه گزینه دیگر به رفتار قابل مشاهده اشاره دارند (راه رفتن، ردیابی کردن با چشم و پرواز کردن) (کتاب درسی، فعالیت ۱ - ۷، مفهومی از صفحه ۲۰).

۱۸ گزینه ۴ متغیرها باید به صورتی تعریف شوند که هم عینی، دقیق و قابل اندازه‌گیری باشند و هم همه افراد با مطالعه تعریف آن‌ها، به برداشت یکسان و یا تقریباً یکسانی برسند. (تعریف واژه‌های مربوط به علوم ریاضی و تجربی مانند جرم، اتم و کلسترول کاملاً دقیق و بدون ابهام هستند) اضطراب نیز با اینکه مربوط به علوم انسانی است، اما آزمون دارد و قابل اندازه‌گیری است. اما تصمیم‌گیری به دلیل آن‌که مفهومی انتزاعی محسوب می‌شود، تعریف عملیاتی آن دشوارتر از بقیه واژگان است (کتاب درسی، مفهومی از صفحات ۱۸ و ۱۹).

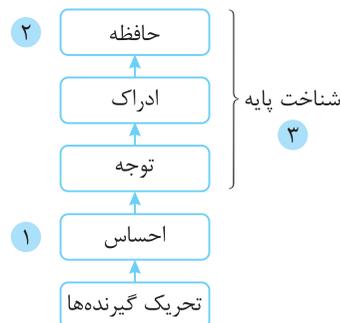
۱۹ گزینه ۳ مطالعه رفتار، محدود به انسان نیست، بلکه همه موجودات زنده را شامل می‌شود (کتاب درسی، صفحه ۲۰).

۲۰ گزینه ۴ تفکر ← باز نمایی اطلاعات موجود در حافظه.

توجه ← انتخاب یک یا چند محرک احساس شده.

ادراک ← تفسیر محرک‌های انتخابی (کتاب درسی، صفحات ۲۰ و ۲۱).

۲۱ گزینه ۱ (کتاب درسی، شکل صفحه ۲۱).

۲۲ گزینه ۳ عالی‌ترین مرتبه شناخت، حل مسئله و تصمیم‌گیری است (کتاب درسی، صفحه ۲۲).

۲۳ گزینه ۳ تفکر ← فرایند باز نمایی اطلاعات موجود در حافظه

پردازش ادراکی ← تکیه صرف بر ویژگی‌های حسی، همانند اندازه و شکل ظاهری محرک (کتاب درسی، صفحات ۲۱ و ۲۲).

۲۴ گزینه ۴ هرچه پردازش ما مفهومی‌تر باشد ← شناخت شکل‌گرفته پایدارتر و کارآمدتر خواهد بود (کتاب درسی، صفحه ۲۲).

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: انسان‌ها در پردازش به یک شیوه عمل نمی‌کنند.

گزینه «۲»: حل مسئله مبتنی بر پردازش ادراکی، ناکارآمدتر از حل مسئله مبتنی بر پردازش مفهومی است.

گزینه «۳»: تأکید بر شکل ظاهری محرک، بیانگر پردازش ادراکی است.

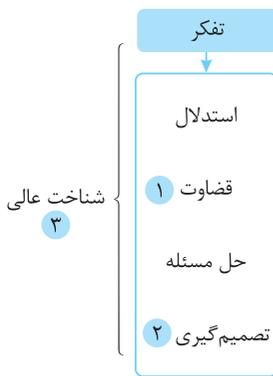
۲۵ گزینه ۴ شناخت پایه ← توجه، ادراک و حافظه

شناخت عالی ← استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری (کتاب درسی، شکل صفحه ۲۱).

۲۶ گزینه ۲ شناخت عالی ← استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری

(کتاب درسی، شکل صفحه ۲۱).

۲۷ گزینه ۳ (کتاب درسی، شکل صفحه ۲۱).

۲۸ گزینه ۱ مصاحبه ساختار یافته بر پرسش‌نامه ترجیح دارد؛ زیرا امکان اخذ اطلاعات بیشتری در آن وجود دارد (کتاب درسی، صفحه ۲۹).

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۲»: در همه‌پرسی‌ها معمولاً از مصاحبه ساختار یافته استفاده می‌کنند.

گزینه «۳»: مصاحبه بدون ساختار نیاز به آموزش ویژه دارد و وقت‌گیر است.

گزینه «۴»: وقتی نتوانیم موضوعی را به صورت مستقیم از فردی بپرسیم، از مصاحبه بدون ساختار استفاده می‌کنیم.

۲۹ گزینه ۲ از دوربین، فیلم، ویدئو، ضبط صوت و غیره برای مشاهده رفتار و

واکنش‌های افراد استفاده می‌شود و در روش پرسش‌نامه، محقق از خود فرد درباره رفتار یا افکار خاص او می‌پرسد که معمولاً پاسخ فرد به سؤالات به صورت کتبی است (کتاب درسی، مفهومی از صفحه ۲۸ و فعالیت ۱-۱۲).

۳۰ گزینه ۳ از مصاحبه‌های بدون ساختار (بدون نظام) برای اخذ اطلاعات عمیق استفاده می‌شود (کتاب درسی، صفحه ۲۹).

۳۱ گزینه ۳ آزمون دارای ۲ ویژگی است:

۱- دقیقاً باید چیزی را اندازه‌گیری کند که برای آن ساخته شده است (روایی).

۲- در دفعات متعدد اجرا باید نمره یکسان یا تقریباً یکسانی به ما بدهد (اعتبار). از مصاحبه‌های بدون نظام برای اخذ اطلاعات عمیق استفاده می‌کنند (کتاب درسی، صفحه ۲۹).

۳۲ گزینه ۴ شاید بیش از هر روشی، افراد عادی جامعه با استفاده از آزمون‌های روان‌شناختی مواجه شده باشند (کتاب درسی، صفحه ۲۹).

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: در مصاحبه، محقق بعد از شنیدن پاسخ سؤال قبلی، پرسش بعدی را سازمان می‌دهد.

گزینه «۲»: مصاحبه بدون نظام، بسیار وقت‌گیر و نیازمند آموزش‌های ویژه است.

گزینه «۳»: در همه‌پرسی‌ها، معمولاً از مصاحبه ساختار یافته استفاده می‌شود.

۳۳ گزینه ۳ روان‌پزشکان، با کمک درمان‌های دارویی، اختلالات روانی را درمان می‌کنند (روان‌شناسان مجاز به تجویز دارو نیستند) (کتاب درسی، صفحه ۳۱).

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: مقطع کارشناسی ۴ سال است.

گزینه «۲»: روان‌شناس مجاز به تجویز دارو نیست (کار روان‌پزشک است).

گزینه «۴»: طول مدت تحصیل در مقطع دکتری روان‌شناسی، ۴ سال است.

